فصلنامهٔ علمی ـ پژوهشی رفاه اجتماعی، سال بیست و سوم، پاییز ۱۴۰۲، شماره ۹۰

Social Welfare Quarterly, Vol 23, Autumn 2023, No 90

طراحی مدل علّی عود اختلال سوءمصرف مواد در افراد متأهل بر اساس شخصیت و وضعیت اشتغال با نقش میانجی رضایت زناشویی

۱. اکرم ملک‌زاده
دکتر روان‌شناس، گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
(نویسنده مسئول)
<akrammalekzadeh@pnu.ac.ir>

۲. الهه اسلمی
دکتر روان‌شناس، گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۳. مجید آرامی
کارشناس ارشد روان‌شناسی، گروه علوم انسانی، واحد خرامه، دانشگاه پیام نور، خرامه، ایران.

مقدمه: *یکی از مسائلی که می‌تواند زندگی فرد و اطرافیان را تحت‌تأثیر قرار دهد اختلال سوءمصرف مواد است. این اختلال، حتی زمانی که درمان می‌شود احتمال عود آن بسیار بالاست. در مطالعات متعدد اگرچه به پدیده اختلال سوءمصرف مواد پرداخته شده، اما کمتر به عوامل مؤثر بر عود آن توجه شده است. بر اساس آنچه گفته شد هدف از پژوهش حاضر ارائه مدل علّی عود اختلال سوءمصرف مواد بر اساس شخصیت و اشتغال دائم با نقش میانجی رضایت زناشویی بود.*

روش: *روش پژوهش، توصیفی از نوع همبستگی و جامعه آماری شامل کلیه افراد دچار سوءمصرف مواد بهبودیافته، عضو جمعیت احیای انسانی کنگره ۶۰ شهرکرد بود. نمونه آماری ۲۵۰ نفر از این گروه بود که به‌صورت در دسترس انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های ویژگیهای شخصیت نئو، رضایت زناشویی انریچ و پیش‌بینی بازگشت به مصرف مواد پاسخ دادند. همچنین به وسیله نرم‌افزار SPSS۲۶ و AMOS ۲۴ داده‌ها تحلیل شدند.*

یافته‌ها: *نتایج حاصل از ضریب همبستگی، معادلات ساختاری و بررسی شاخصهایی مانند شاخص برازش تطبیقی و شاخص نیکویی برازش نشان داد که اثر مستقیم روان‌نژندی، برون‌گرایی و گشودگی به تجربه و توافق‌پذیری بر عود سوءمصرف مواد مثبت و معنی‌دار است. همچنین مسئولیت‌پذیری، وضعیت شغلی و رضایت شغلی بر عود سوءمصرف مواد اثر منفی دارد. اثر غیرمستقیم ویژگیهای شخصیت و وضعیت شغلی بر عود سوءمصرف مواد معنی‌دار است. طبق این پژوهش مدل علّی عود سوءمصرف مواد بر اساس شخصیت و اشتغال دائم با نقش میانجی رضایت زناشویی دارای برازش مطلوبی است.*

بحث: *برای جلوگیری از بازگشت سوءمصرف مواد مشکلات شخصیتی را باید موردبررسی و درمان قرار داد. از عوامل مهم دیگر، رضایت زناشویی است. مشاوران و درمانگران می‌بایست در کنار درمان سوءمصرف مواد به عوامل مؤثر بر رضایت زناشویی و افزایش آن بپردازند. داشتن شغل دائم یکی از مؤلفه‌هایی است که به‌طور غیرمستقیم هم بر عود و هم بر رضایت زناشویی مؤثر است. لذا برای کاهش عود اعتیاد قبل از هر چیز باید زمینه اشغال و امنیت شغلی را فراهم کرد.*

واژه‌های کلیدی:

عود اختلال سوءمصرف مواد، شخصیت، شغل، رضایت زناشویی

تاریخ دریافت: *۱۴۰۰/۱۱/۰۳*

تاریخ پذیرش: *۱۴۰۲/۰۳/۰۱*

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

Social Welfare Quarterly, Vol 23, Autumn 2023, No 90

Designing a Causative Model of Addiction Relapse of Married Addicts Based on Personality and Employment Status with the Mediatong Role of Marital Satisfaction

1. **Akram Malekzadeh**
Ph.D. Psychology, Department of Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) <akrammalekzadeh@pnu.ac.ir>

2. **Elahe Aslami**
Ph.D. Psychology, Department of Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran.

3. **Majid Arami**
M.A. Psychology, Department of Humanities, Kharameh Branch, Payam Noor University, Kharameh, Iran.

Introduction: although the phenomenon of substance abuse disorder has been discussed in many studies; however, less attention has been paid to the factors affecting its recurrence. Therefore, the aim of the current research was to provide a causal model of relapse of substance abuse disorder based on personality and permanent employment with the mediating role of marital satisfaction.

Method: The research method was descriptive of the correlation type, and the statistical population included all recovered drug abusers, members of the human rehabilitation population of the 60th Congress of Shahrekord. The statistical sample was 250 people from this group who were selected on the basis of availability and answered the questionnaires of Neo personality characteristics, energy marital satisfaction and predicting return to drug use. Data were also analyzed by SPSS 26 and AMOS 24 software.

Findings: The results showed that the direct effect of neuroticism, extroversion, openness to experience, and agreeableness on substance abuse relapse is positive and significant, and responsibility, job status, and job satisfaction have a negative and significant effect on substance abuse relapse. The indirect effect of personality characteristics and job status on substance abuse relapse is significant.

Discussion: Counselors and therapists should pay more attention to factors affecting drug abuse, including personality traits, stable job, and marital satisfaction.

Keywords:
Relapse of addiction, Personality, Job, Marital satisfaction

Received: 2022/01/23
Accepted: 2023/05/22

Citation: malekzadeh A, aslami E, arami M. (2023). Designing a causative model of addiction relapse of married addicts based on personality and employment status with the mediator role of marital satisfaction. refahj. 23(90), 259-291.
URL: http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-4145-fa.html

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

Extended Abstract

Introduction

Substance abuse disorder is present as one of the health, psychological, and social problems (Bresloha et al., 2017). One of the challenges faced by specialists who work in the field of substance dependence is the high rate of relapse in this disorder (Fakaruddin & Nor, 2020). In Iran, the relapse rate of substance abuse disorder has been reported from 38% to 90% (Nadri, 2018). Even the most effective psychological treatments have a relationship with relapse, with approximately 70% of follow-ups after treatment (Moeller & Paulus, 2018). The relapse behavior of substance abuse disorder is influenced by various factors, one of the most important factors is personality (Henkel, 2011). It is the personality traits that can make a person susceptible to a series of behaviors, if a person with different personality traits may not show such behaviors in the same conditions (Shu et al., 2017). In addition to personality factors, environmental and social factors play a significant role in the relapse of substance abuse disorder; one of the most important environmental and social factors is the issue of employment (Dep et al., 2011). In today's societies, it is not possible to live without having a job, and every person needs to have a job in order to be able to join a social organization and find a position and dignity in society. Job is not only considered as a tool to meet the essential needs of life but also as a vital element in the social status of people. This is despite the fact that people's jobs are one of the main causes of tension in their lives (Khoshakhlagh et al., 2021). However, the relationship between personality traits and job status with the likelihood of relapse is not a simple linear relationship. Rather, it seems that some mediating variables play an aggravating role and play the possibility of returning to substances. McCrady (1989) proposed a model in which spouses' relationships are considered as one of the most important predictors of relapse prevention. In this model, the spouse's behaviors and intimate relationships are mentioned as facilitating or non-facilitating factors. Therefore, the more destructive the spouses' relationship is, the less likely it is to recover from substance abuse (Butler, & Seedall, 2006). Therefore, it is necessary to pay attention to the family situation, the psychological status of drug users, and on the other hand, their employment status in order to plan for a comprehensive and

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

scientific treatment, considering that so far no research has investigated the relationship between these variables; The main research question is whether the causal model of married substance abuse recurrence based on personality and permanent employment is a good fit with the mediator role of marital satisfaction.

Method

The current research study is a description of correlation type. The statistical population of the present study includes all recovered addicts who are members of the human rehabilitation society of the Congress of 60 Shahrekord cities, and the total number of these people is about 336. Two hundred and fifty people who completed the questionnaire were selected, and the data collected from the sample group were entered into SPSS and AMOS software for analysis and inferential analysis was done using the structural equation model method. Also, the tools used in this research include three questionnaires: Neo Personality Characteristics Questionnaire, Enrich Marital Satisfaction Questionnaire, and the Researcher's Job Status Questionnaire (5 questions that examine the employment status of people in the permanent or temporary range, sufficient or insufficient income, and job satisfaction or dissatisfaction). The results of face validity and factor analysis showed the favorable status of the questionnaire.

Findings

Descriptive information of mean and standard deviation of the research variables was calculated. The skewness and kurtosis of the research variables in the range of -1 to +1 indicates the normal distribution of the scores of the research variables, and based on this, the research data can be analyzed parametrically. Pearson's correlation coefficient was calculated in order to check the relationships between the variables and is presented in Table 1.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

Table (1) Correlation matrix among research variables

Variable	1	2	3	4	5	6	7	8
Neuroticism	1							
Extraversion	-0.53**	1						
Openness	-0.59 **	0.37 **	1					
Agreeableness	-0.63 **	0.32 **	0.27 **	1				
Conscientiousness	-0.35 **	0.33 **	-0.31 **	0.31 **	1			
Occupation	-0.37 **	0.27 **	0.23 **	0.25 **	0.41 **	1		
Marital Satisfaction	-0.43 **	0.24 **	0.33 **	0.36 **	0.39 **	0.43 **	1	
Addiction relapse	0.31 **	0.39 **	0.27 **	0.39 **	-0.27 **	-0.31 **	-0.33 **	1

Before entering the research conceptual model test, the basic assumptions of modeling, including missing data, outliers, and the normality of the distribution of variables, were examined. In general, the results presented in this section show that all the basic assumptions of the modeling analysis are present, and therefore there are no obstacles for this analysis. In order to check the fit of the research model, some reliable indicators were used. the results of which are shown in table 2.

Table (2) fit indices of the final research model

Index	χ^2/df	GFI	AGFI	NFI	TLI	CFI	RMSEA
Value	2.63	0.94	0.92	0.93	0.92	0.93	0.07
Optimal value	<3	>0.90	>0.90	>0.90	>0.90	>0.90	<0.08

According to the values reported in Table 2, it can be concluded that the calculations show a sufficient fit for the final model.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

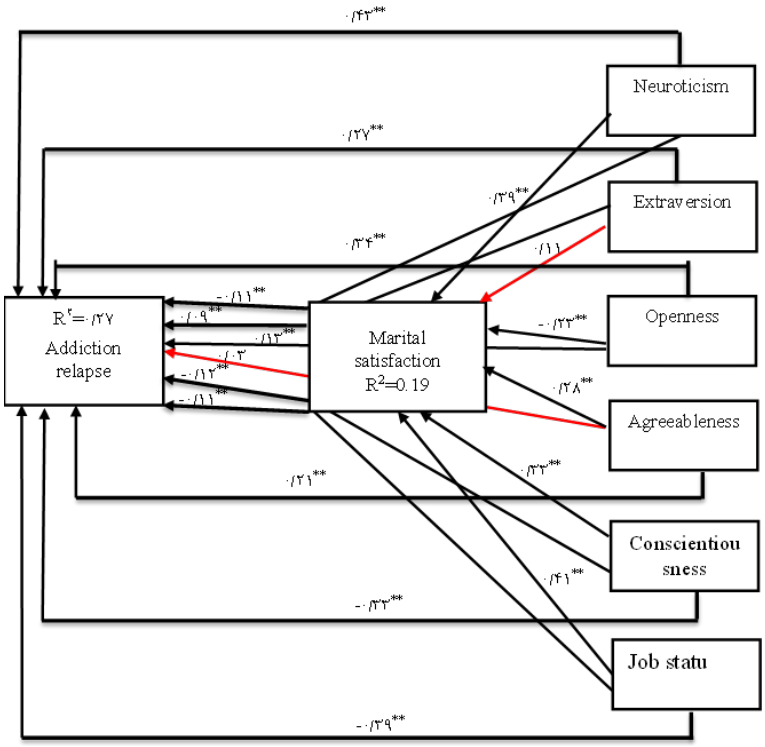

Below is the path diagram of the fitted model along with the standard values (Figure 1). As can be seen in the final model, the direct path of neuroticism on relapse of addicts is 0.43 significant at the 0.01 level (β = 0.01). The direct effect of extroversion on the relapse of drug addicts is 0.27 significant at the 0.01 level (β=0.27). The direct effect of openness to experience on the relapse of addicts is 0.34 significant at the 0.01 level (β = 0.34). The direct effect of agreement on the relapse of drug addicts is 0.21 significant at the 0.01 level (β = 0.21). The direct effect of responsibility on the relapse of drug addicts is equal to -0.33 and significant at the level of 0.01 (β = -0.33). The direct effect of job status on the relapse of married drug addicts is equal to -0.39 at the 0.01 level and is significant (β = -0.39). The direct effect of marital satisfaction on the relapse of married addicts is 0.27 and

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]
[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

significant at the 0.01 level. (β = 0.27). The direct effect of marital satisfaction on the relapse of married drug addicts is confirmed. Indirect hypotheses in this research are the indirect effect of neuroticism (p = 0.01, β = 0.1), extroversion (p=0.01, β=0.09), openness to experience (p =0.01, β = 0.13) and orbit (p =0.01), β=0.12, and job status (p = 0.01, β =-0.11) are significant on relapse of addicts, but the indirect effect of agreement (p = 0.42, β = 0.03) is not significant on relapse of addicts. It should be noted that this indirect effect has taken place through the mediating role of marital satisfaction.

Discussion

The analyzes conducted in this research show that the developed model of addiction to relapse based on job status and personality characteristics with the mediation of marital satisfaction has a good fit. The results of this research showed that the direct effect of neuroticism, extroversion, openness to experience, and agreeableness on the relapse of addicts is positive and significant, and the direct effect of responsibility on the relapse of addicts is negative and significant. In explaining this finding, it can be said that each of the personality traits can be related to the problem of addiction in a different way. In such a way a person with neuroticism is more likely to be drawn to risky behaviors such as addiction in critical situations. On the other hand, characteristics such as openness to experience due to low-risk assessment or extroversion due to the need to maintain social interaction, which can sometimes be costly, or agreeableness due to the desire to be with a group can lead to addiction or returning to Addiction. On the other hand, some characteristics such as responsibility or the responsibility it creates in front of the behavior, reduce the tendency to addiction. The direct effect of job status on the relapse of married drug addicts has shown a significant and negative relationship. This finding is in line with the research of Vanderhill et al. and Sheikhul Islami et al. (2019). Vanderheel et al. (2020) concluded that job components are a significant factor in predicting the tendency to risky behaviors such as addiction.

Those who recovered from addiction with a history of non-relapse had significantly more jobs (certain income) and job skills than those who recovered from addiction with a history of relapse. It was predicted by Shaykh al-Islami et al. (2019). In explaining this finding, the job It is effective in determining the strategy for deal-

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

ing with life's challenges. When people's jobs have stability and enough income to manage their lives, there is less chance of causing failure, and a part of addiction can be justified based on this failure. The probability that a person with favorable job conditions can get rid of addiction is much higher than a person with worse job conditions. Because the right job can restore a part of the damaged identity and return him to a normal life. The results show the direct effect of marital satisfaction on the relapse of married drug addicts, in a negative and significant way. (Ahmadi et al., 2012) Zargar et al. (2008) (Yousfi et al., 2011). Zargar et al. (2008) showed that employees who are more dissatisfied with their spouses are more willing to become addicted. In fact, the pressures of living together are related to psychological injuries, especially depression, anxiety disorders, and physical diseases (Yousfi et al., 2011). Marital satisfaction can create a kind of positive interaction that reduces the context for the occurrence of risky behaviors.

The results showed that personality and marital satisfaction can predict the recurrence of substance abuse disorder and job status as a mediating variable can better explain the relationships between variables.. Based on the findings, a significant part of the process of treating addicts can be related to the structure of couples' relationships, which leads to satisfaction. This can be vital in the context of marital counseling for families of substance abusers. Also, creating a permanent and stable job that can reduce the economic pressure on this group is the basis for recovery. It should be noted that the population and sample of the present study are limited, so the generalization of the results should be done with caution. The cross-sectional nature of the research and problems related to time limits are other issues related to the generalizability of the results. The only measurement tool was the questionnaire, which limits the comprehensiveness of the information.

Following the principles of research ethics

In this article, in addition to the principles of professional ethics, all the rights related to the cited sources are observed and the sources are carefully mentioned.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

مقدمه

اختلال سوءمصرف مواد به‌عنوان یکی از مشکلات بهداشتی، روانی و اجتماعی حاضر است (برسلوها و همکاران، ۲۰۱۷). سوءمصرف مواد با کاهش کیفیت زندگی، افزایش میزان مرگ‌ومیر، تقلیل در ارزشهای اجتماعی، اخلاقی و افزایش رفتارهای مجرمانه، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین موضوعات مرتبط با سلامت موردتوجه پژوهشگران و صاحبنظران قرار گرفته است (اوزدل و ایکنسی ، ۲۰۱٤). آمار سالانه جهانی، شیوع افراد استفاده‌کننده از مواد مخدر را ۳۰/۳ تا ٦۰/٦ درصد در افراد ۱۵ تا ٦٤ سال برآورد کرده است (برونباچر و وستبرگ ، ۲۰۱۹).

در ایران میزان عود اعتیاد از ۳۸ درصد تا ۹۰ درصد گزارش شده است (نادری، ۲۰۱۸). اختلالات روان‌پزشکی همراه با سوءمصرف مواد تأثیرات مخربی را بر سلامت جسمانی، روان‌شناختی، خانوادگی و مسائل مربوط به ارتباطات اجتماعی به همراه داشته و پیامدهای این بیماری هزینه‌های بسیار گزافی را برای دولتها بر جای خواهد گذاشت (ساکونپونگ و همکاران، ۲۰۱٦).

یکی از چالشهای فراروی متخصصانی که در حوزه وابستگی به ماده فعالیت می‌کنند، بالا بودن میزان عود در این اختلال است (فکوردینگ و نور ، ۲۰۲۰). عود، مسئله‌ای است که پدیده سوءمصرف مواد را پیچیده‌تر و دشوارتر می‌کند. با وجود پیشرفت در درمان سوءمصرف مواد، عود و استفاده مجدد از مواد، یک مشکل جدی در درمان است (کلی و همکاران ، ۲۰۱۱). در مطالعات مختلف میزان عود به مواد مخدر ۷۵ درصد در شش ماه اول سال نشان داده‌اند (تام و همکاران ، ۲۰۱٦).

حتی تأثیرگذارترین درمانهای روان‌شناختی نیز با عود، حدوداً ۷۰ درصد در پیگیریهای بعد از درمان رابطه دارند (مولر و پائولوز ، ۲۰۱۸). به نظر می‌رسد اکثر افراد دچار سوءمصرف

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

مواد که دوره سم‌زدایی را با موفقیت پشت سر گذارده‌اند، ظرف دو سال به مصرف مجدد مواد روی می‌آورند و تنها ۲۰ درصد از آنها بهبودی خود را پس از سم‌زدایی ادامه می‌دهند (لارسون و همکاران ، ۲۰۰۷).

به نظر می‌رسد رفتار عود اعتیاد، تحت‌تأثیر عوامل مختلف است. یکی از مهم‌ترین عوامل، شخصیت است (هنکل ، ۲۰۱۱). درواقع ویژگیهای شخصیتی است که می‌تواند یک فرد را مستعد بروز یک سری رفتارها کند، درصورتی‌که ممکن است فردی با ویژگیهای شخصیتی متفاوت، در همان شرایط چنین رفتارهایی را بروز ندهد (شو و همکاران ، ۲۰۱۷).

ویژگیهای شخصیتی به مجموع ویژگیهایی که در وجود یک فرد، به‌صورت نسبتاً پایدار وجود دارد و موجب تمایز وی از سایرین می‌شود، اطلاق می‌شود (بنزی و همکاران، ۲۰۱۹). این به معنای توان بالقوه بعضی افراد برای انجام یا عدم انجام رفتار خاصی است. به‌گونه‌ای که تیپ شخصیت می‌تواند نوع بخصوصی از رفتار را در فرد پیش‌بینی کند. بنابراین عوامل شخصیتی یکی از مهم‌ترین عواملی است که قادر به شناخت پیچیدگیهای رفتار انسان در موقعیتهای مختلف است (گایدی و همکاران ، ۲۰۱۹). لذا می‌توان گفت بخشی از احتمال بازگشت در سوءمصرف مواد را می‌توان با توجه به ویژگیهای شخصیتی تبیین کرد.

نتایج پژوهشهای مختلف نشان‌دهنده این است که افراد با برخی از ویژگیهای شخصیتی بیشتر مستعد سوءمصرف مواد هستند (فوسناچت و بریاند ، ۲۰۱۶). این نتایج بیانگر آن است که داشتن تاریخچه‌ای از روان‌نژندی از پیش‌بینی‌کننده‌های عدم اثربخشی درمانهای دارویی و روان‌شناختی است (کارسینی و همکاران ، ۲۰۱۶). آسیب‌پذیری روان‌شناختی، عامل خطر شناخته‌شده‌ای برای دوره‌های نامطلوب بیماریهای پزشکی است و با کیفیت زندگی پایین، هزینه‌های بالاتر و مراقبتهای بهداشتی همبسته است (هاورکمپ و همکاران، ۲۰۱۵). از دیدگاه روان‌شناختی مصرف‌کنندگان مواد، یک ویژگی شخصیتی آسیب‌پذیر دارند. خصوصیات روانی-شخصیتی افراد دچار سوءمصرف مواد، ناشی از مواد مخدر نیست بلکه

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

این افراد، قبل از سوءمصرف مواد دارای نارساییهای روانی و شخصیتی عدیده‌ای بوده‌اند که بعد از اختلال سوءمصرف مواد به‌صورت مخرب‌تری ظاهر و تشدید شده، لذا مشکل این افراد، تنها مصرف مواد مخدر نیست، بلکه در اصل رابطه متقابل شخصیت او و سوءمصرف مواد مطرح است (تیپر ، ۲۰۱۸).

در کنار عوامل شخصیتی، عوامل محیطی و اجتماعی نیز نقش پررنگی در عود سوءمصرف مواد دارند؛ یکی از مهم‌ترین عوامل محیطی-اجتماعی، مسئله اشتغال است (دپ و همکاران، ۲۰۱۱). درواقع می‌توان گفت در جوامع امروزی بدون داشتن شغل، زندگی کردن امکان‌پذیر نیست و هر فرد به داشتن شغلی نیازمند است تا بتواند به سازمان اجتماعی بپیوندد و در جامعه جایگاه و منزلتی بیابد.

شغل نه‌تنها ابزاری برای تأمین نیازهای ضروری زندگی محسوب می‌شود، بلکه به‌عنوان یک عنصر حیاتی در موقعیت اجتماعی افراد به شمار می‌رود. این در حالی است که شغل افراد یکی از عمده‌ترین دلایل تنیدگی در زندگی آنها است (خوش‌اخلاق و همکاران، ۲۰۲۱). شغل برای هر فرد به‌عنوان عامل تشکیل‌دهنده هویت اجتماعی، منبع تأمین نیازهای زندگی و تشکیل‌دهنده هویت اجتماعی محسوب می‌شود (سیدیکیو و همکاران ، ۲۰۲۱)؛ بنابراین بخشی از چالشهای مربوط به درمان‌پذیری سوءمصرف مواد را می‌توان بر اساس وضعیت شغلی تبیین کرد. به نظر می‌رسد گرایش به سوءمصرف مواد و عود آن تحت‌تأثیر شرایط حاد اجتماعی و روانی ناشی از بیکاری (مک اینتوش، ۲۰۰۸) و یا نداشتن شغل پایدار است (وایلانت، ۱۹۸۸) است.

اما رابطه بین ویژگیهای شخصیتی و وضعیت شغلی با احتمال عود، یک رابطه خطی ساده نیست. بلکه به نظر می‌رسد برخی متغیرهای واسطه‌ای نقش تشدیدکننده داشته و احتمال بازگشت به مواد را ایفا می‌کنند. مک کرادی (۱۹۸۹) مدلی مطرح کرده است که در

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

آن روابط همسران را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های پیشگیری از عود در نظر گرفته است. در این مدل رفتارها و روابط صمیمانه همسر به‌عنوان یک عامل تسهیل‌گر و یا غیر تسهیل‌گر یاد شده است.

محققان معتقدند وضعیت خانوادگی و روابط درون خانواده می‌تواند نقش مهمی در گرایش افراد به اختلال سوءمصرف مواد داشته باشد (خسروانی و همکاران، ۲۰۲۰؛ دپ و همکاران، ۲۰۱۱). سوءمصرف مواد نه‌تنها بر زندگی فرد، بلکه بر روابط با شریک زندگی فرد نیز تأثیرگذار است (سلطانی و همکاران، ۲۰۱۸). در افراد متأهل رضایت زناشویی به‌عنوان عاملی مهم در گرایش یا عدم گرایش به رفتارهای پرخطری مثل اختلال سوءمصرف مواد و بازگشت به آن شناخته شده است (استنتو ، ۲۰۰۵). رضایت زناشویی به‌طورکلی فرایندی است که در طول زندگی زوجها به وجود می‌آید و لازمه آن انطباق سلیقه‌ها، شناخت ویژگیهای شخصیتی، ایجاد قواعد رفتاری و شکل‌گیری الگوهای ارتباطی سازنده بین زن و شوهر است. درعین‌حال برخی از پژوهشگران رضایت زناشویی را واکنش عاطفی حاصل از ارزیابی ذهنی زوجها از ابعاد مثبت و منفی رابطه زن‌وشوهری تعریف می‌کنند (هاو، جانگ و وانگ ، ۲۰۱۹).

رضایت زناشویی در کل بازتاب توازن میان آرزوهای شخص و وضعیت فعلی او است. به‌بیان‌دیگر، هر چه شکاف میان سطح آرزوهای فرد و وضعیت عینی وی بیشتر شود، رضایت او کاهش می‌یابد. به نظر می‌رسد تمام جنبه‌های عملکرد زناشویی بر عود مؤثر است. آنچه در روابط بین این دسته همسران مشهود است الگوی رابطه‌ای خشک و سخت به جای رابطه منعطف و مذاکره‌ای است. روابط این زوجین معمولاً توأم با آشفتگی است و زمانی که همسران روابط توأم با همدلی، مذاکره و روابط غیرخصمانه داشته باشد احتمال عود کمتر است (کاستن و همکاران ، ۱۹۸۷). لذا هرچقدر روابط همسران مخرب‌تر باشد احتمال

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

بهبودی در فرایند بهبود سوءمصرف مواد کمتر خواهد بود (باتلر و سدال ، ۲۰۰٦)؛ بنابراین مشکلات خانوادگی، بیکاری، گرایش به اختلال سوءمصرف مواد و عود یک چرخه معیوب را ایجاد می‌کند که هرکدام وضعیت دیگری را بدتر می‌کند (هنکل، ۲۰۱۱؛ دپ و همکاران، ۲۰۱۱).

گارسیا (۱۹۹٦) معتقد است رضایت زناشویی نقش پیش‌آمادگی در خصوص وابستگی به مواد را دارد و نارضایتی زناشویی این آمادگی را در فرد ایجاد می‌کند.

افزایش سطح آسیب‌پذیری روان‌شناختی با افزایش شدت نشانه‌ها و احتمال ابتلای بیشتر به بیماریهای روانی در ارتباط است (استوکبریج و همکاران ، ۲۰۱٤). لذا توجه به وضعیت خانوادگی، وضعیت روان‌شناختی مصرف‌کنندگان مواد و از طرفی وضعیت اشتغال آنها برای برنامه‌ریزی برای درمان جامع و علمی، ضروری است.

با توجه به اینکه تاکنون پژوهشی به بررسی رابطه این متغیرها نپرداخته است، سؤال اصلی پژوهش این است که آیا مدل علّی عود سوءمصرف مواد افراد متأهل بر اساس شخصیت و اشتغال دائم با نقش میانجی رضایت زناشویی دارای برازش مطلوب است؟ لذا مدل مفهومی پیشنهادی شکل زیر است:

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

شکل (۱) مدل نظری عود اختلال سوءمصرف مواد

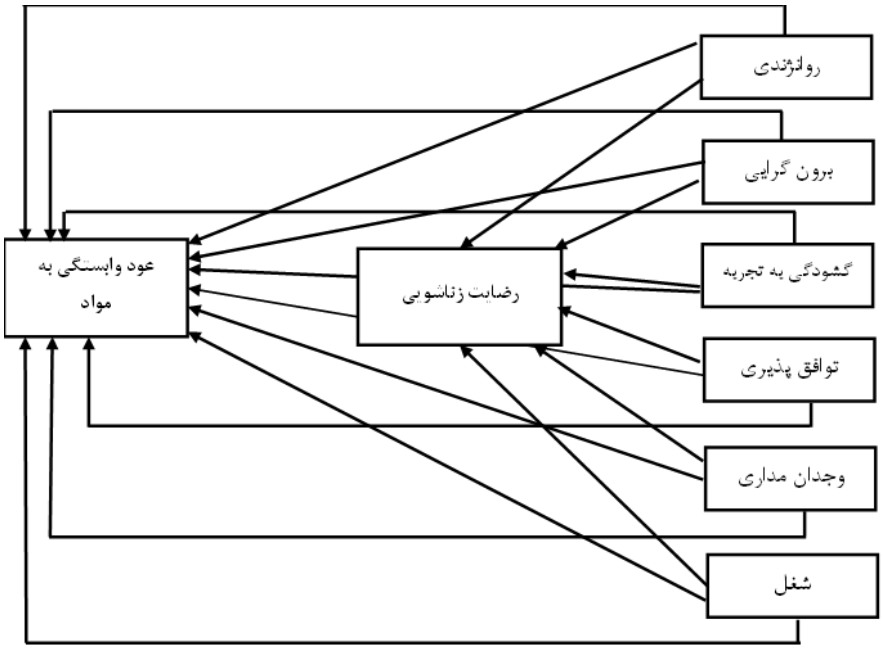

روش

طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان

با توجه به موضوع و اهداف، پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل همه افراد دچار سوءمصرف مواد بهبودیافته عضو جمعیت احیای انسانی کنگره ٦٠ شهرکرد بود که تعداد آنها ٣٣٦ نفر است. از این افراد ٢٦٠ نفر متأهل بودند که با توجه به تعداد متغیرها و از طرفی محدودبودن جامعه پژوهش، کل ٢٦٠ نفر به‌عنوان نمونه پژوهشی انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های پژوهش پاسخ دادند. فرآیند دسترسی به گروه نمونه و ارائه پرسشنامه‌ها، به این صورت بود که بعد از گرفتن مجوزهای

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]
[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

لازم، پژوهشگر به‌صورت حضوری به این مرکز مراجعه و با شناسایی این افراد که به‌صورت دوره‌ای در این مرکز حضور می‌یافتند، پرسشنامه‌ها را در اختیار این افراد قرار داد تا پاسخ دهند. روش پاسخ‌دهی نیز به این صورت بود که بعد از توضیح کوتاهی درباره هدف از انجام پژوهش و چگونگی پاسخگویی به سؤالات و رضایت‌نامه کتبی از آنان، پرسشنامه‌ها در اختیار آزمودنیها قرار گرفت تا پاسخ دهند.

درنهایت ۲۵۰ نفر که پرسشنامه‌ها به‌صورت کامل تکمیل کرده بودند، به‌عنوان نمونه نهایی انتخاب شدند و داده‌های جمع‌آوری‌شده از گروه نمونه برای تحلیل وارد SPSS و نرم‌افزار AMOS و به روش مدل معادلات ساختاری تحلیل استنباطی انجام شد.

ابزارهای اندازه‌گیری

الف: پرسشنامه ویژگیهای شخصیتی نئو: برای بررسی ویژگیهای شخصیتی از پرسشنامه شخصیتی نئو فرم تجدیدنظر شده (FFI-NEO) استفاده شد. این پرسشنامه پنج بعد اصلی شخصیت و ویژگیهای مرتبط با ابعاد را می‌سنجد (حق‌شناس، ۱۹۹۹). پنج شاخص اصلی پرسشنامه عبارتند از: روان‌نژندی، برون‌گرایی، گشودگی به تجربه، توافق‌پذیری و وجدان‌مداری. شیوه نمره‌گذاری سؤالات به‌صورت لیکرت پنج گزینه‌ای از کاملاً مخالفم (۰)، مخالفم (۱)، نظری ندارم (۲)، موافقم (۳)، کاملاً موافقم (٤) است. نتایج مطالعات انجام‌شده توسط مک‌کری و کاستا (۱۹۹۲) نشان داد که همبستگی پنج زیر مقیاس فرم کوتاه با فرم بلند از ۰/۷۷ تا ۰/۹۲ است. همچنین همسانی درونی زیرمقیاسهای آن در دامنه ۰/٦۸ تا ۰/۸٦ برآورد شده است. مک‌کری و کاستا (۲۰۰٤) در تحقیقی که با استفاده از آن فرم کوتاه نئو (٦۰ سؤالی) روی ۲۰۸ نفر از دانشجویان انجام دادند پایایی قابل‌قبولی را برای روان‌رنجوری، برون‌گرایی، پذیرش، سازگاری و وظیفه‌شناسی به دست آورند که به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۷۵، ۰/۸۰، ۰/۷۹، ۰/۷۹ است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

فرم کوتاه این آزمون توسط حق‌شناس (۲۰۰۹) در ایران هنجاریابی شد. بررسی ثبات درونی مقیاسها و ضرایب همبستگی میان آنها نشان‌دهنده همبستگی بالای هر یک از شاخصها با مقیاس مربوطه و عدم همبستگی مثبت قابل‌توجه با شاخصهای مرتبط با مقیاسهای دیگر بود. بازآزمایی با میانگین ٦/٧ ماه روی ٢٦ مورد نیز ضریب همبستگی بین ۰/۵۳ تا ۰/۷٦ را برای مقیاسهای آزمون گزارش کرده است. ضرایب آلفا برای مقیاسهای بین ۰/۷۱ تا ۰/۸۳ محاسبه شده است.

در پژوهش حاضر به‌منظور بررسی پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج نشان داد که مقدار این ضریب برای کل پرسشنامه ۰/۹۲ و برای مؤلفه‌های روان‌نژندی، برون‌گرایی و گشودگی به تجربه، توافق‌پذیری و وجدان‌مداری به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۸۹، ۰/۸۵ و ۰/۹۳ بود که بیانگر پایایی مطلوب پرسشنامه ذکر شده است.

ب: پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ: این پرسشنامه به‌عنوان یک ابزار تحقیق معتبر، در پژوهشهای متعددی برای سنجش رضایت زناشویی مورداستفاده قرار گرفته است و به‌عنوان یک ابزار تشخیصی برای زوجهایی که در جستجوی مشاوره زناشویی و به دنبال تقویت رابطه زناشویی خود هستند، استفاده می‌شود. نسخه اصلی آزمون دارای ۱۱۵ سؤال است که شامل ابعاد و موضوعات شخصیتی، ارتباطات، حل تعارض، مسائل مالی، اوقات فراغت، روابط جنسی، تربیت فرزندان، ارتباط با خانواده اصلی و دوستان، نقشهای همسری و جهت‌گیری مذهبی و معنوی است.

در کشور ما اولین بار همبستگی درونی آزمون، برای فرم بلند ۰/۹۳ برای فرم کوتاه ۰/۹۵ محاسبه شد که نشانگر میزان اعتبار بالای این پرسشنامه است. در پژوهش حاضر، برای بررسی پایایی ابزار از آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب آلفای ۰/۸۵ برای کل سؤالات به دست آمده است (آسوده، ۲۰۰۹).

ج: مقیاس پیش‌بینی بازگشت به مصرف مواد: این پرسش‌نامه یک مقیاس خودسنجی است که توسط رایت و همکاران (۱۹۹۳) و به‌منظور ارزیابی احتمال برگشت به مواد در

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

بیماران وابسته به آن طراحی شده است. این پرسشنامه ٤٥ سؤال دارد. هر سؤال شامل یک موقعیت است که آزمودنی باید خود را در آن موقعیت تصور کند و به آن سؤال پاسخ دهد. نمره‌گذاری بر اساس طیف لیکرت است و از صفر (هیچ)، ۱ (ضعیف)، ۲ (متوسط)، ۳ (قوی) و ٤ (خیلی زیاد) نمره‌گذاری می‌شود. دامنه نمرات آزمودنیها در هر موقعیت، میل مصرف و احتمال مصرف بین صفر تا ۱۸۰ قرار می‌گیرد که هر چه نمرات بالاتر باشد، نشان‌دهنده میل و احتمال مصرف بالاتر است و بالعکس.

ضریب آلفای کرونباخ برای قسمت اول پرسشنامه برابر با ۰/۹۲ و برای قسمت دوم که احتمال مصرف و لغزش را می‌سنجد ۰/۹٤ محاسبه شد (ارباب و همکاران، ۲۰۲۰). پایـایی اولیه این آزمون در خرده‌مقیاس میل به مصرف ۰/۹٤ و احتمال مصرف ۰/۹۷ و همبستگی به‌دست‌آمده بـین نمره‌های قسمت اول و دوم ۰/۸۵ گزارش شده است (پویان‌پور و همکاران، ۲۰۰۹). در پژوهش حاضر پایایی آزمون از طریق آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس میل به مصرف ۰/۸٤ و برای خرده‌مقیاس احتمال مصرف ۰/۸۷ به دست آمد.

د: وضعیت شغلی: در این پژوهش برای سنجش وضعیت شغل آزمودنیها از پرسشنامه محقق‌ساخته ۵ سؤالی وضعیت شغلی استفاده شد که وضعیت شغلی افراد را در مؤلفه‌هایی مانند ثابت یا موقتی بودن، درآمد کافی یا ناکافی و رضایت یا نارضایتی، شغلی در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای بررسی می‌کرد. برای ساخت این پرسشنامه از مؤلفه‌ها و شاخصهای مطرح‌شده توسط ابرهارت و همکاران[1] (۱۹۸٤) استفاده شد.

این پرسشنامه شامل ۵۰ عبارت است که با توجه به هدف پژوهش، عبارتها انتخاب شد و عبارت مربوط به بیکاری که در مقیاس فوق وجود نداشت اضافه شد. روایی صوری تحت‌نظر چند متخصص بررسی و تأیید شد. همچنین ضریب کرونباخ پرسشنامه حاضر ۰/۷٦ بود. تحلیل عاملی بیانگر وضعیت مطلوب پرسشنامه بود.

1. Eberhardt

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

یافته‌ها

اطلاعات توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش به‌منظور دستیابی به یک تصویر روشن از وضعیت عملکرد شرکت‌کنندگان در متغیرهای پژوهش ارائه می‌شود و بنابراین مسیر را برای آزمون مدل پژوهش هموار می‌کند.

جدول (۱) شاخصهای آماری توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر	کجی	کشیدگی
روان‌نژندی	۳۲/٤٤	۷/۵۳	۲۵	۵۵	۰/٤۳	۰/۷٤
برون‌گرایی	۲۸/۳	٦/۵۳	۱۸	۵۲	۰/۸۱	۰/۸۳
گشودگی به تجربه	۳۱/۵۷	۵/۱۳	۱۷	٤۵	۰/۲۹	۰/٦٦
توافق‌پذیری	۲۷/۲۸	٦/۵۳	۱٦	٤٤	۰/۷٦	۰/٦۳
مسئولیت‌پذیری	۲۳/۲٦	۸/٦٤	۱۲	۵۱	۰/٦٤	۰/۸۹
وضعیت شغلی	۱۲/۱۲	۳/٦۱	۵	۲۱	۰/۳۹	۰/٦۸
رضایت زناشویی	۱۱۲/۲۳	۸/۰۹	۳۹	۱٦۹	۰/۷۳	۰/۸۹
عود سوءمصرف مواد	۳٤/۵۸	۹/۵۱	۸	۵۳	۰/۸٤	۰/۹۱

نتایج جدول (۱) میانگین و انحراف معیار را در متغیرهای پژوهش نشان می‌دهد. همچنین میزان کشیدگی و کجی برای متغیرهای موردپژوهش در دامنه ۱- تا +۱ قرار دارد که بیانگر توزیع نرمال نمرات متغیرهای موردپژوهش است. بر این اساس می‌توان به تجزیه‌وتحلیل داده‌های پژوهش در قالب آزمونهای پارامتریک پرداخت. همچنین روابط دومتغیری بین متغیرهای مشاهده‌پذیر با محاسبه ضریب همبستگی پیرسون موردبررسی قرار گرفت. در جدول (۲) نتایج حاصل از بررسی این روابط در چارچوب ماتریس همبستگی مرتبه صفر متغیرها ارائه شده است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

جدول (۲) ماتریس همبستگی بین متغیرهای موردپژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	٤	٥	٦	۷	
۱- روان‌نژندی	۱							
۲- برون‌گرایی	-۰/۵۳**	۱						
۳- گشودگی به تجربه	-۰/۵۹**	۰/۳۷**	۱					
٤- توافق پذیری	-۰/٦۳**	۰/۳۲**	۰/۲۷**	۱				
٥- مسئولیت‌پذیری	-۰/۳٥**	۰/۳۳**	-۰/۳۱**	۰/۳۱**	۱			
٦- وضعیت شغلی	-۰/۳۷**	۰/۲۷**	۰/۲۳**	۰/۲٥**	۰/٤۱**	۱		
۷- رضایت زناشویی	-۰/٤۳**	۰/۲٤**	۰/۳۳**	۰/۳٦**	۰/۳۹**	۰/٤۳**	۱	
۸- عود اختلال سوءمصرف مواد	۰/۳۱**	۰/۳۹**	۰/۲۷**	۰/۳۹**	-۰/۲۷**	-۰/۳۱**	-۰/۳۳**	۱

نتایج حاکی از آن بود که بین متغیرهای پژوهش رابطه معنی‌دار وجود دارد. بررسی رابطه میان متغیرهای پژوهش نشان داد که رابطه روان‌نژندی (۰/۰۱ >P؛ ۰/۳۱ = r)، برون‌گرایی (۰/۰۱ >P؛ ۰/۳۹ = r)، گشودگی به تجربه (۰/۰۱ >P؛ ۰/۲۷ = r)، توافق‌پذیری (۰/۰۱ >P؛ ۰/۳۹ = r)، مسئولیت‌پذیری (۰/۰۱ >P؛ -۰/۲۷ = r) و وضعیت شغلی (۰/۰۱ >P؛ -۰/۳۳ = r) به‌عنوان متغیر برون‌زاد با احتمال عود به‌عنوان متغیر درون معنی‌دار است. همچنین رابطه بین رضایت شغلی به‌عنوان متغیر واسطه‌ای با احتمال عود معنی‌دار است (۰/۰۱ >P؛ ۰/۳۳ = r).

سرانجام اینکه رابطه ویژگیهای شخصیتی روان‌نژندی (۰/۰۱ >P؛ -۰/٤۳ = r)، برون‌گرایی (۰/۰۱ >P؛ ۰/۲٤ = r)، گشودگی به تجربه (۰/۰۱ >P؛ -۰/۳۳ = r)، توافق‌پذیری (۰/۰۱ >P؛ ۰/۳٦ = r)، مسئولیت‌پذیری (۰/۰۱ >P؛ -۰/۳۹ = r) با رضایت زناشویی معنی‌دار است.

قبل از ورود به آزمون مدل مفهومی پژوهش، مفروضه‌های اساسی مدل‌یابی شامل داده‌های ازدست‌رفته، موارد دورافتاده (پرت) و نرمال‌بودن توزیع متغیرها موردبررسی قرار گرفت. نتایج در جدول زیر آمده است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

جدول (۳) شاخصهای سنجش هم‌خطی چندگانه متغیرهای پیش‌بین پژوهش

متغیرهای پیش‌بین	آماره تحمل (تولرانس)	آماره تورم واریانس
روان‌نژندی	۰/٦٥	۱/۱۳
برون‌گرایی	۰/٥٥	۱/۲٥
گشودگی به تجربه	۰/٦۹	۱/۱۲
توافق‌پذیری	۰/٦٤	۱/۱٥
مسئولیت‌پذیری	۰/٦۹	۱/۲٥
وضعیت شغلی	۰/۷۳	۱/۷۹
رضایت زناشویی	۰/۷۱	۱/۲۷

به‌طورکلی، نتایج ارائه‌شده در این بخش نشان داد که تمامی مفروضه‌های اساسی تحلیل مدل‌یابی برقرار است و بنابراین برای این تحلیل مانعی وجود ندارد.

به‌منظور بررسی برازش مدل پژوهش از چندین شاخص معتبر استفاده شد که نتایج آن در جدول (٤) آمده است.

جدول (٤) شاخصهای برازش مدل نهایی پژوهش

شاخص	χ^2 / fd	GFI	AGFI	NFI	TLI	CFI	RMSEA
مقدار به‌دست‌آمده	۲/٦۳	۰/۹٤	۰/۹۲	۰/۹۳	۰/۹۲	۰/۹۳	۰/۰۷
مقدار مطلوب	<۳	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰	<۰/۰۸

اولین شاخص موردبررسی، شاخص مجذور خی تقسیم بر درجه آزادی (خی دو هنجارشده) بود که با توجه به آن‌که مقدار عددی به‌دست‌آمده (۲/٦۳) در فاصله مقبول کمتر از ۳ قرار دارد، بنابراین نتیجه به‌دست‌آمده دلالت بر برازنده‌بودن مدل دارد. شاخص برازش تطبیقی (CFI) برابر با ۰/۹۳ بود که این مقدار بالاتر از معیار ۰/۹۰ است. بنابراین نشانگر برازش بسیار مطلوب مدل است. مقدار شاخص نیکویی برازش (GFI)، برابر با ۰/۹٤ به دست آمد که بیشتر از به حد موردپذیرش، یعنی ۰/۹۰ است و بنابراین قابل‌قبول است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

شاخص AGFI برای مدل نهایی پژوهش برابر با ۰/۹۲ بود که مطلوب است.

آخرین شاخص موردبررسی، ریشه دوم میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA) بود. مقدار به‌دست‌آمده برابر با ۰/۰۷ است. این شاخص بیانگر برازش مطلوب مدل پژوهش است.

درمجموع می‌توان نتیجه گرفت که محاسبات صورت‌گرفته نشان‌دهنده برازش مکفی برای مدل نهایی است. در ادامه نمودار مسیر مدل برازش‌شده همراه با پارامترهای برآوردشده (مقادیر استاندارد) ارائه شده است.

شکل (۲) مدل نهایی پژوهش

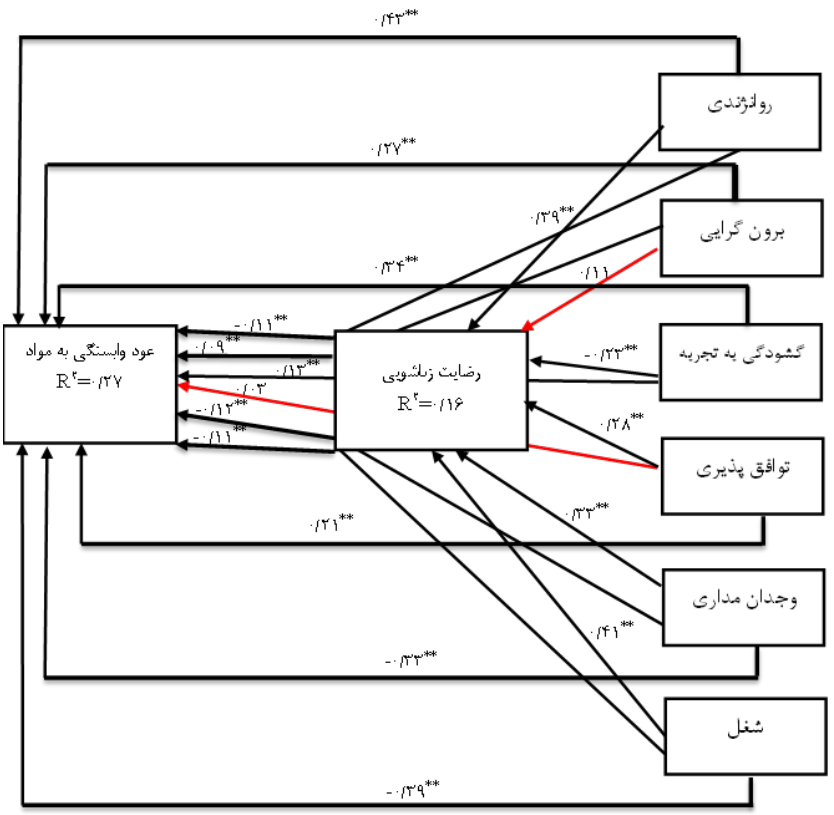

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

همان‌گونه که در مدل نهایی (شکل ۲) مشاهده می‌شود مسیر مستقیم روان‌نژندی بر عود سوءمصرف مواد برابر با ۰/۴۳ در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود (β= ۰/۰۱). اثر مستقیم برون‌گرایی بر عود سوءمصرف مواد برابر با ۰/۲۷ در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود (β= ۰/۲۷). اثر مستقیم گشودگی به تجربه بر عود سوءمصرف مواد برابر با ۰/۳۴ در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود (β= ۰/۳۴). اثر مستقیم توافق‌پذیری بر عود سوءمصرف مواد برابر با ۰/۲۱ در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود (β= ۰/۲۱). اثر مستقیم مسئولیت‌پذیری بر عود سوءمصرف مواد برابر با ۰/۳۳- در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود (β= ۰/۳۳-). اثر مستقیم وضعیت شغلی بر عود سوءمصرف مواد متأهل برابر با ۰/۳۹- در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود (β= ۰/۳۹-) اثر مستقیم رضایت زناشویی بر عود سوءمصرف مواد افراد متأهل برابر با ۰/۲۷ در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود (β= ۰/۲۷)؛ بنابراین فرضیه سوم پژوهش در ارتباط با اثر مستقیم رضایت زناشویی بر عود سوءمصرف مواد افراد متأهل تأیید شد.

اثر مستقیم روان‌نژندی بر رضایت زناشویی برابر با ۰/۳۹- و با توجه به مقدار t(۴/۲۲-) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود (p= ۰/۰۱، β= ۰/۳۹-). اثر مستقیم برون‌گرایی بر رضایت زناشویی با ۰/۱۱- و در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار نبود (β= ۰/۱۲-). اثر مستقیم گشودگی به تجربه بر رضایت زناشویی با ۰/۲۳- (۲/۵۶-) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود (p= ۰/۰۱، β= ۰/۲۳-). اثر مستقیم توافق‌پذیری بر رضایت زناشویی ۰/۲۸ در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود (β= ۰/۲۸). اثر مستقیم مسئولیت‌پذیری بر رضایت زناشویی برابر با ۰/۳۳ و در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود (β= ۲۷۳۳۰).

اثر مستقیم وضعیت شغلی بر رضایت زناشویی سوءمصرف مواد برابر با ۰/۴۱ و با توجه به مقدار t (۵/۵۹) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار بود (p= ۰/۰۱، β= ۰/۴۱).

در این قسمت به بحث و بررسی فرضیه‌های غیرمستقیم پژوهش پرداخته شده است.

اثر مستقیم روان‌نژندی (p= ۰/۰۱، β= ۰/۱)، برون‌گرایی (p= ۰/۰۱، β= ۰/۰۹)، گشودگی

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

به تجربه (β =۰/۱۳ ،p= ۰/۰۱)، وجدان‌مداری (β =-۰/۱۲ ،p= ۰/۰۱) و وضعیت شغلی (β =-۰/۱۱ ،p= ۰/۰۱) با واسطه‌گری رضایت زناشویی بر عود سوءمصرف مواد مثبت و معنی‌دار بود؛ اما اثر غیرمستقیم توافق‌پذیری (β =-۰/۰۳ ،p= ۰/٤۲) بر عود مصرف مواد با واسطه‌گری رضایت زناشویی معنادار نبود و این اثر غیرمستقیم از طریق نقش واسطه‌ای رضایت زناشویی صورت گرفته است.

همچنین نتایج نشان داد که میزان واریانس تبیین‌شده عود وابستگی به مواد بر اساس متغیرهای موردپژوهش ۰/۲۷ و برای رضایت زناشویی ۰/۱۹ بوده است.

بحث

تحلیلهای انجام‌شده در پژوهش حاضر نشان داد که مدل تدوین‌شده عود سوءمصرف مواد بر اساس وضعیت شغلی و ویژگیهای شخصیت با واسطه‌گری رضایت زناشویی از برازش مطلوبی برخوردار است. پژوهش حاضر در مسیرهای زیر قابل تبیین و پیش‌بینی‌کننده عود سوءمصرف مواد است. نتایج این پژوهش نشان داد اثر مستقیم روان‌نژندی، برون‌گرایی، گشودگی به تجربه و توافق‌پذیری بر عود سوءمصرف مواد مثبت و معنی‌دار و اثر مستقیم مسئولیت‌پذیری بر عود سوءمصرف مواد منفی و معنی‌دار است.

این نتایج با پژوهش مارتینز و همکاران[1] (۲۰۲۱)، حنیف و همکاران (۲۰۱۹) و رستمی و اکبری (۲۰۱٤) همسو است. مارتینز و همکاران (۲۰۲۱) به این نتیجه دست یافتند که برون‌گرایی و روان‌نژندی می‌تواند عاملی شخصیتی باشد که بر جستجوی مواد به‌عنوان یک رفتار پرخطر تأثیر گذاشته و احتمال بازگشت را افزایش می‌دهد.

درواقع صفات شخصیت، عاملی بنیادین در احتمال بازگشت به سوءمصرف مواد پس از بهبودی است. درمودی و همکاران (۲۰۱۳) نشان دادند افراد با ویژگیهای شخصیتی آسیب‌زا،

1. Martínez

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

تحت شرایط منفی و استرس‌زا، سردرگمی، نگرانی، درماندگی و استرس بالایی را تجربه می‌کنند و این عواطف منفی زمینه‌ساز مصرف مواد و بازگشت می‌شود و میل به جستجوی تجربه‌های هیجان‌انگیز می‌تواند زمینه‌ساز گرایش به سوءمصرف مواد باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت هرکدام از ویژگیهای شخصیت می‌تواند به نحو متفاوتی با مسئله اختلال سوءمصرف مواد رابطه داشته باشد. به‌گونه‌ای که فردی با ویژگی روان‌نژندی احتمال بیشتری دارد که در شرایط بحرانی به سمت رفتارهای پرخطری مثل سوءمصرف مواد کشیده شود.

از سوی دیگر ویژگیهایی مثل گشودگی به تجربه به دلیل ارزیابی پایین خطر یا برون‌گرایی به دلیل نیاز به حفظ تعامل اجتماعی که گاهی می‌تواند هزینه‌ساز باشد یا توافق‌پذیری به دلیل تمایل به همراهی با گروه می‌تواند زمینه‌ساز سوءمصرف مواد یا بازگشت به آن باشد.

از سوی دیگر برخی ویژگیها مانند وجدان‌مداری، به دلیل مسئولیتی که در مقابل رفتار ایجاد می‌کند، گرایش به سوءمصرف مواد را کاهش می‌دهد. لذا می‌توان گفت برخی از صفات شخصیتی می‌توانند به‌عنوان عاملی خطرساز در برابر سوءمصرف مواد یا عود عمل کند. درحالی‌که برخی دیگر نقش محافظت‌کننده را دارند؛ بنابراین احتمال عود می‌تواند متأثر از ویژگیهای شخصیت باشد.

اثر مستقیم وضعیت شغلی بر عود مصرف مواد افراد متأهل رابطه معنی‌دار و منفی را نشان داده است. این یافته با پژوهش وندرهیل و همکاران[1] (۲۰۲۰) و شیخ‌الاسلامی و همکاران (۲۰۱۹) همسو است. وندرهیل و همکاران (۲۰۲۰) به این نتیجه دست یافتند که مؤلفه‌های شغلی عاملی معنادار در پیش‌بینی رضایت از زندگی و گرایش به رفتارهای پرخطر مانند سوءمصرف مواد است. همچنین وضعیت شغلی می‌تواند با وضعیت بهبود مرتبط باشد. بهبودیافتگان از اختلال سوءمصرف مواد با سابقه عدم بازگشت نسبت به بهبودیافتگان از اختلال سوءمصرف مواد با سابقه بازگشت، به‌طور معناداری شغل (درآمد معین) و مهارتهای شغلی بیشتری داشتند

1. van der Hiele

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

و ماندگاری درمان بهبودیافتگان از اختلال سوءمصرف مواد بر اساس وضعیت شغلی (شاغل یا بیکار بودن) و مهارتهای شغلی قابل پیش‌بینی بود (شیخ‌الاسلامی و همکاران، ۲۰۱۹).

در تبیین این یافته می‌توان گفت وضعیت شغلی افراد می‌تواند کل زندگی فرد را متأثر کند. به‌گونه‌ای نوع شغل، اصولاً تعیین‌کننده چالشهای اصلی زندگی است؛ بنابراین شغل نه‌تنها روابط اجتماعی را تعیین می‌کند بلکه تعیین‌کننده تواناییها و کاستیها نیز هست. بنابراین شرایط شغلی نه‌تنها امکانات مقابله با چالشهای زندگی را تعیین می‌کند، بلکه در تعیین استراتژی برخورد با چالشهای زندگی نیز مؤثر است.

وقتی شغل افراد دارای ثبات و درآمد کافی برای مدیریت زندگی باشد، احتمال کمتری وجود دارد که ناکامی ایجاد کند و بخشی از عود سوءمصرف مواد را می‌توان بر اساس همین ناکامی توجیه کرد. به‌عبارت‌دیگر شغل افراد می‌تواند به آنان در گذر از چالشهای زندگی نقش محافظت‌کننده یا خطرساز را ایفا کند. این احتمال که فردی با شرایط شغلی مطلوب بتواند از دام اختلال سوءمصرف مواد رهایی یابد، نسبت به فردی که شرایط شغلی بدتری دارد، بسیار بیشتر است. چراکه شغل مناسب می‌تواند بخشی از هویت آسیب‌دیده را ترمیم کند و وی را به زندگی طبیعی برگرداند.

نتایج، نشان‌دهنده اثر مستقیم رضایت زناشویی بر عود سوءمصرف مواد افراد متأهل، به‌صورت منفی و معنی‌دار است. این نتیجه با نتایج به‌دست‌آمده از سایر پژوهشها ازجمله احمدی و همکاران (۲۰۱۰)، زرگر و همکاران (۲۰۰۷) و یوسفی و همکاران (۲۰۱۱) همسو است. زرگر و همکاران (۲۰۰۷) نشان دادند که کارکنانی که نارضایتی بیشتری از همسر دارند آمادگی به اعتیاد بیشتری دارند. درواقع فشارهای زندگی مشترک با آسیبهای روانی، مخصوصاً افسردگی، اختلالات اضطرابی و بیماریهای جسمی مرتبط است (یوسفی و همکاران، ۲۰۱۱).

رضایت زناشویی می‌تواند تعامل مثبتی را ایجادکرده که زمینه برای بروز رفتارهای

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

پرخطر کاهش یابد. اگر بتوان گرایش به رفتارهای پرخطری مثل اختلال سوءمصرف مواد را حاصل شرایط نامطلوبی توصیف کرد که فرد در آن زندگی می‌کند و اختلال سوءمصرف مواد روش ناکارآمدی برای مقابله با این ناگواریها است؛ وقتی رضایت زناشویی وجود داشته باشد، احتمال گرایش به این رفتارها کاهش می‌یابد و از سوی دیگر فرد به‌احتمال بیشتری می‌تواند از دام سوءمصرف مواد رهایی یابد.

عود زمانی اتفاق می‌افتند که زندگی زناشویی نتواند تقویت‌کننده‌های لازم برای داشتن زندگی مبتنی بر رضایت را فراهم کند.

نتایج نشان داد که اثر غیرمستقیم ویژگیهای شخصیت و عود سوءمصرف مواد با واسطه‌گری رضایت زناشویی معنی‌دار است. مارتینز و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود بر تأثیرگذاری ویژگیهای شخصیت بر عود وابستگی به مواد اشاره کردند و از طرفی باتلر و سدال (۲۰۰۶) در پژوهش خود با عنوان رابطه وابستگی به مواد با واسطه‌گری روابط، به این نتیجه رسیدند که تعامل زوج، زمانی که نرم‌تر و حمایت‌کننده‌تر باشد بهبودی درزمینه وابستگی به مواد موفقیت‌آمیزتر خواهد بود و روابط زناشویی را یک متغیر واسطه‌ای مهم در عود سوءمصرف مواد می‌داند.

همچنین زرگر و همکاران (۲۰۰۷) و یوسفی و همکاران (۲۰۱۱) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که رضایت زناشویی می‌تواند بر عود وابستگی به مواد اثرگذار باشد. در پژوهشی که توسط کاستن و همکاران (۱۹۸۷) روی افراد متأهل انجام شد نتایج نشان داد عود در وابستگی به مواد کاملاً با روابط همسران رابطه مثبت و معنادار دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که احتمال عود را می‌توان بر این اساس تبیین کرد که عوامل خطرساز و محافظت‌کننده کدام است. برخی از ویژگیهای شخصیتی مانند روان‌نژندی یا گشودگی به تجربه می‌تواند به‌عنوان عوامل خطر در احتمال بازگشت به سوءمصرف مواد مطرح شود. اثر غیرمستقیم وضعیت شغلی و عود مصرف مواد با واسطه‌گری رضایت زناشویی معنی‌دار است. این نتیجه با

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

نتایج مطالعات وایلانت[1] (۱۹۸۸) و وندرهیل (۲۰۲۰) همسو است. وایلانت (۱۰۸۸) با مطالعه و بررسی ۱۰۰ معتاد در مدت‌زمان ۱۰ تا ۱۲ سال، سابقه اشتغال پایدار را از مهم‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده عود و پیشگیری در سوءمصرف مواد می‌داند. وندرهیل و همکاران (۲۰۲۰) به این نتیجه رسیدند که وضعیت شغلی می‌تواند بر عود اعتیاد مؤثر باشد.

وضعیت شغلی ازجمله عوامل خطرساز یا محافظت‌کننده است. وضعیت شغلی مطلوب امکانات بیشتری برای محافظت از خود در برابر عوامل خطرساز ازجمله اختلال سوءمصرف مواد دارد. شغل می‌تواند به فرد در رهاشدن از اختلال سوءمصرف مواد کمک کند. همچنین ویژگیهای شخصیتی مانند مسئولیت‌پذیری، عامل محافظت‌کننده دیگری در برابر اختلال سوءمصرف مواد یا عود آن است. همچنین کاهش رضایت زناشویی در کنار عوامل مطرح‌شده می‌تواند در میزان عود اثرگذار باشد.

به‌طورکلی نتایج پژوهش نشان داد که مدل پژوهش حاضر ازنظر آماری از برازش مطلوبی برخوردار است و شاخصها و داده‌های به‌دست‌آمده از این مدل حمایت می‌کند. مسیرهای به‌دست‌آمده از این مدل نشان داد که شخصیت و وضعیت شغلی می‌توانند به بهترین نحو ممکن عود اختلال سوءمصرف مواد را پیش‌بینی کنند و وضعیت شغلی فرد می‌تواند در عود اختلال سوءمصرف مواد نقش داشته باشد و به‌عنوان متغیر واسطه روابط بین متغیرها را بهتر توضیح دهد.

با توجه به یافته‌ها بخش قابل‌توجهی از فرآیند درمانی افراد دچار سوءمصرف مواد را می‌توان به ساختار روابط زوجین مرتبط دانست که به رضایت یا عدم رضایت زناشویی منجر خواهد شد. این امر می‌تواند درزمینه مشاوره‌های زناشویی برای خانواده افراد دچار سوءمصرف مواد حیاتی باشد. ازآنجاکه نتایج نشان داد اثر مستقیم ویژگیهای شخصیت بر رضایت زناشویی مثبت و معنی‌دار است. بنابراین توجه به ویژگیهای شخصیتی بر رضایت زناشویی می‌تواند درزمینه مشاوره ازدواج امری مهم تلقی شود. همچنین مهیاکردن شغل دائم و باثبات که بتواند فشارهای

1. Vaillant

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

اقتصادی را بر این گروه کاهش دهد، زمینه‌ساز بهبودی است. لازم به ذکر است که جامعه و نمونه پژوهش حاضر محدود بوده، لذا تعمیم نتایج باید با احتیاط صورت گیرد. مقطعی‌بودن پژوهش و مشکلات مربوط به محدودیتهای زمانی از دیگر مسائل مربوط به تعمیم‌پذیری نتایج است. تنها ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه بود که جامعیت اطلاعات را با محدودیت مواجه می‌کند. وابسته‌بودن نتایج پژوهش به میزان خودشناسی آزمودنیها یعنی خودارزیابی بودن، از دیگر محدودیتها بود که می‌تواند باعث سوگیری در پاسخ‌دهی و نتایج شود. با توجه به نتایج پژوهش حاضر ضروری است درمانگران به ویژگیهای شخصیتی در فرآیند درمانی افراد دچار سوءمصرف مواد توجه کنند و ضررت توجه به ایجاد شغلی پایدار برای این گروه برای جلوگیری از بازگشت به اختلال سوءمصرف مواد مدنظر قرار داده شود. بخش قابل‌توجهی از فرآیند درمانی افراد دچار سوءمصرف مواد را می‌توان به ساختار روابط زوجین مرتبط دانست که به رضایت یا عدم رضایت زناشویی منجر خواهد شد. این امر می‌تواند درزمینه مشاوره‌های زناشویی برای خانواده افراد دچار سوءمصرف مواد حیاتی باشد.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان مشارکت مؤثری در این مقاله داشته‌اند.

منابع مالی

هیچ‌گونه حمایت مالی برای انتشار این مقاله از هیچ نهادی یا سازمانی دریافت نشده است.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در این مقاله علاوه بر اصول اخلاق حرفه‌ای همه حقوق مرتبط با منابع مورد استناد رعایت شده و منابع با دقت ذکر شده است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

- Ahmadi, K., Nabipoor, S. M., Kimiaee, S.A., & Afzali, M.H. (2010). Effect of family problem. Solving on marital satisfaction. Journal of AppliedScience,10(8), 682-687.

- Arbab, H., Mirzahosini, H., & Monirpoor, N. (2020). Predicting the Substance Use Relapse according to Childhood Trauma: Mediating Role of Object Relations Alienation, Borderline Personality Organization & Depression. Journal of Clinical Psychology, 11(4), 1-12. (In Persian)

- Asoudeh, H. (2009). Enrich Couple Questionnaire. Master's thesis. Faculty of Psychology and Educational Sciences. University of Tehran. (In Persian)

- Benzi, I.M.A., Preti, E., Di Pierro, R., Clarkin, H.F., & Madeddu, F. (2019). Maladaptive personality traits and psychological distress in adolescence: The moderating role of personality functioning. Personality and Individual Differences, Volume 140, 1 April 2019, Pages 33-40.

- Boyce, C. J., Wood, A. M., & Ferguson, E. (2016). For better or for worse: The moderating effects of personality on the marriage-life satisfaction link. Personality and Individual Differences, 97, 61-66.

- Breslau, J., Yu, H., Han, B., Pacula, R. L., Burns, R. M., & Stein, B. D. (2017). Did the dependent coverage expansion increase risky substance use among young adults?. Drug and alcohol dependence, 178, 556-561.

- Brombacher, D., & Westerbarkei, J. (2019). From alternative development to sustainable development: The role of development within the global drug control regime. Journal of Illicit Economies and Development, 1(1), 89-98.

- Butler, M. H., & Seedall, R. B. (2006). The attachment relationship in recovery from addiction. Part 1: Relationship mediation. Sexual Addiction & Compulsivity, 13(2-3), 289-315.

- Costa, P T. & McCrae, R. (1992) Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five Factor Model (NEO-FFI) Professional manual. Odesa, FL; Psychological Assesment Center.

- Kosten, T. R., Jalali, B., Steidl, J. H., & Kleber, H. D. (1987). Relationship of marital structure and interactions to opiate abuse relapse. The American journal of drug and alcohol abuse, 13(4), 387-399.

- Deb, P., Gallo, W. T., Ayyagari, P., Fletcher, J. M., & Sindelar, J. L. (2011). The effect of job loss on overweight and drinking. Journal of health economics, 30(2), 317-327.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

- Dermody, S.S., Cheong,J.,& Munuck, S. (2013). An evaluation of the stress negative affect model in explaining alcohol use. The role of components of negative affect and coping style. Substance use & Misuse. 48,297-308.

- Eberhardt, B. J., & Shani, A. B. (1984). The effects of full-time versus part-time employment status on attitudes toward specific organizational characteristics and overall job satisfaction. Academy of Management Journal, 27(4), 893-900.

- Fakaruddin, F. N., & Nor, A. M. (2020). Emotion regulation among adolescents with drug ABUSE: A qualitative study. MOJES: Malaysian Online Journal of Educational Sciences, 8(3), 23-34.

- Fosnocht, A. Q., & Briand, L. A. (2016). Substance use modulates stress reactivity: Behavioral and physiological outcomes. Physiology & behavior, 166, 32-42.

- Garcia, F. E. (1996). The determinants of substance abusein the work place.Social Science Journal, 33, 55-68.

- Guidi A., C. Gentili, E. P. Scilingo, N., & Vanello (2019). Analysis of speech features and personality traits. Biomedical Signal Processing and Control, Volume 51, May 2019, Pages 1-7.

- Hanif, R., Kliewer, W., & Riaz, R. (2019). Personality traits differentiate Pakistani males in recovery versus relapse from substance use disorders. Personality and Individual Differences, 141, 226-228.

- Haghshenas, H. (1999). Normation of NEO personality test, revised form. Psychiatry and clinical psychology of Iran. 4(4): 37-48. (In Persian)

- Henkel, D. (2011). Unemployment and substance use: a eview of the literature (1990-2010). Current drug abuse reviews, 4(1), 4-27.

- Hoeppner, B. B., Kelly, J. F., Urbanoski, K. A., & Slaymaker, V. (2011). Comparative utility of a single-item versus multiple-item measure of self-efficacy in predicting relapse among young adults. Journal of substance abuse treatment, 41(3), 305-312.

- Hou, Y., Jiang, F., & Wang, X. (2019). Marital commitment, communication and marital satisfaction: An analysis based on actor–partner interdependence model. International Journal of Psychology, 54(3), 369- 376.

- Haverkamp, G. L., Torensma, B., Vergouwen, A. C., & Honig, A. (2015). Psychological distress in the hospital setting: a comparison between native Dutch and immigrant patients. PLoS One, 10(6), e0130961.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

- Karsinti, E. et al. (2016). Anxiety disorders are associated with early onset of heroin use and rapid transition to dependence in methadone maintained patients. Psychiatry research, 245, 423-426.

- Kelly, J. F., Hoeppner, B. B., Urbanoski, K. A., & Slaymaker, V. (2011). Predicting relapse among young adults: Psychometric validation of the advanced warning of relapse (AWARE) scale. Addictive behaviors, 36(10), 987-993.

- Khoshakhlagh, A. H., Yazdanirad, S., Hatamnejad, Y., Khatooni, E., Kabir, S., & Tajpoor, A. (2021). The relations of job stress dimensions to safety climate and accidents occurrence among the workers. Heliyon, 7(9), e08082.

- Khosravi, M., Asghari, B., & Eskafi, M. (2020). Socioeconomic factors affecting adolescent and youth addiction to synthetic drugs. Journal of Research and Health, 10(2), 123-132.

- Larson, M. J., Paasche-Orlow, M., Cheng, D. M., Lloyd-Travaglini, C., Saitz, R., & Samet, J. H. (2007). Persistent pain is associated with substance use after detoxification: a prospective cohort analysis. Addiction, 102(5), 752-760.

- Martínez-Loredo, V., Macipe, V., Pérez, J. E., & Al-Halabí, S. (2021). Clinical symptoms and personality traits predict subpopulations of treatment-seeking substance users. Journal of Substance Abuse Treatment, 125, 108314.

- McCrady, B. S. (1989). Extending relapse prevention models to couples. Addictive Behaviors, 14(1), 69-74.

- MC Crae R., & Costa PT. (1992). A five Factor Theory of Personality.in.L.A.pervin Q O.P. john (Eds.), Handbook of personality Newyork: Guilford; 2nded:139-153.

- McCrae RR, Costa PT. (2004).Personality in adulthood. NewYork: Guilford

- McIntosh, J., Bloor, M., & Robertson, M. (2008). Drug treatment and the achievement of paid employment. Addiction Research & Theory, 16(1), 37-45.

- Moeller, S. J., & Paulus, M. P. (2018). Toward biomarkers of the addicted human brain: Using neuroimaging to predict relapse and sustained abstinence in substance use disorder. Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry, 80, 143-154

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

- Naderi, F. (2018). Validation of Barrett's impulsivity scale and the relationship between impulsivity and loneliness with the degree of cell phone addiction in Ahvaz Azad University students. Master's thesis in general psychology. Ahvaz Azad University. (In Persian)

- Özdel, K., & Ekinci, S. (2014). Distress intolerance in substance dependent patients. Comprehensive psychiatry, 55(4), 960-965.

- -Pouyamanesh, H. Ahadi, MA., & Mazaheri, A. Delavar(2009). Efficacy of face to face and internet-applied methods of cognitive behavioral group counseling based on Ellis's theory in increasing marital satisfaction, Journal of Research in Behavioral Science,6(2),25-35... (In Persian)

- Rostami, Ch., & Akbari, M. (2014). The relationship between big five personality factors and resilience with readiness for drug addiction among college students. Cognitive Psychology and Psychiatry, 2(3), 53-66. (In Persian).

- Sakunpong, N., Choochom, O., & Taephant, N. (2016). Development of a resilience scale for Thai substance-dependent women: A mixed methods approach. Asian journal of psychiatry, 22, 177-181.

- Sheikh al-Islami, A., Yaqouti Zargar, H., & Mohammadi, N. (2019). Comparison of job (certain income) and job skills of people recovering from addiction with a history of relapse and non-relapse. Journal of Psychological Sciences, 19(96), 1637-1645(In Persian)

- Siddiqui, A., Jia, H., He, Y., Li, Y., Zhen, S., Chiang, S., & Zhang, X. (2021). Correlation of Job stress an1d self-control through various dimensions in Beijing Hospital staff. Journal of Affective Disorders, 294, 916-923.

- Sherrell, R., & Gutierrez, D. (2014). Couples and addiction: Three effective theories. The Family Journal, 22(1), 26-34

- Shu, F., McAbee, S. T., & Ayman, R. (2017). The HEXACO personality traits, cultural intelligence, and international student adjustment. Personality and individual differences, 106, 21-25.

- Soltanifar, A., Adinehpour, M., Borhani, M., & Ziaee, M. (2018). The relationship between satisfying the needs (based on the choice theory), quality of life and marital satisfaction among addict individuals who undergone treatment. Journal of Fundamentals of Mental Health, 20(4), 271-277.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]

- Stanton, M. (2005). Couples and addiction. Handbook of couples therapy, 313-336.

- Stockbridge, E. L., Wilson, F. A., & Pagán, J. A. (2014). Psychological distress and emergency department utilization in the United states: evidence from the Medical Expenditure Panel Survey. Academic Emergency Medicine, 21(5), 510-519.

- Tam, H. L., Shik, A. W. Y., & Lam, S. S. L. (2016). Using expressive arts in relapse prevention of young psychotropic substance abusers in Hong Kong. Children and Youth Services Review, 60, 88-100.

- Tapper K. (2018). Mindfulness and craving: effects and mechanisms. Clinical Psychology Review, 59: 101-117.

- Vaillant, G. E. (1988). What can long-term follow-up teach us about relapse and prevention of relapse in addiction?. British journal of addiction, 83(10), 1147-1157.

- van der Hiele, K., van Egmond, E. E. A., Jongen, P. J., van der Klink, J. J. L., Beenakker, E. A. C., van Eijk, J. J. J., ... & Visser, L. H. (2020). Empathy in multiple sclerosis—Correlates with cognitive, psychological and occupational functioning. Multiple sclerosis and related disorders, 41, 102036.

- van Der Hiele, K., van Gorp, D. A. M., van Egmond, E. E. A., Jongen, P. J., Reneman, M. F., van Der Klink, J. J. L., ... & Visser, L. H. (2021). Self-reported occupational functioning in persons with relapsing-remitting multiple sclerosis: Does personality matter?. Journal of the Neurological Sciences, 427, 117561.

- Wright, F. D., Beck, A. T., Newman, C. F., & Liese, B. S. (1993). Cognitive therapy of substance abuse: theoretical rationale. NIDA research monograph, 137, 123-123.

- Yousefi, Y., Ahmadi, B., & Disciplinary, V. (2011). Analysis of the relationship between physical activity and quality of life and life satisfaction of middle-aged female teachers in Kermanshah. Scientific. Journal of Contemporary Research in Sports Management, 2(3), 65-76. (In Persian)

- Zargar, Y., Najarian, B., & Naiami, A. (2008). Investigating the relationship between personality traits (excitement, assertiveness, psychological hardiness), religious attitude and marital satisfaction with opiate addiction preparation. J Educ Sci Psychol, 1(3), 120-99.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.32598/refahj.23.90.4212.1]